

Suomalaisten veroparatiisikytkennät

Katri Kosonen

Jyri Hänninen,

Veroparatiisit ja Suomi.

Eli kuinka liituraitamaafiaa pyörittää varjotaloutta ja laskun siitä maksamme me.

HS kirjat 2014, 239 sivua.

Tässä kirjassa Helsingin Sanomien toimittaja Jyri Hänninen esittelee aineistoa suomalaisten taloudellisten toimijoiden kytkennöistä veroparatiiseina pidettyihin maihin. Aineisto on laaja, sitä on kerätty kaupparekistereistä, yritysten tilinpäätöstiedoista, viranomaisraporteista ja monista muista lähteistä. Se kattaa monia erilaisia taloudellisia toimijoita kuten liike-elämän johdossa toimineita varakkaita yksityishenkilöitä, työeläkelaitoksia, ilmailu- ja varustamoalaa, terveydenhoitoalan yrityksiä, kansainvälisiä suuryrityksiä ja pankkeja sekä eräitä muita toimijoita, kuten perintäyrityksiä. Osa kirjan tiedoista on aiemmin esitetty Helsingin Sanomien artikkeleissa.

Tällainen aineisto on tervetullutta. Suomalaisten veroparatiisikytkennöistä ei ole tähän asti ollut saatavissa kattavaa tietoa. Kirjan antama yleiskuva on se, että suomalaiset toimijat käyttävät veroparatiiseja hyväkseen aivan samalla tavalla kuin vastaavat toimijat muissakin maissa. Se myös herättää vakavan kysymyksen

siitä, minkälaisen moraalisten kriteerien valossa tällaista toimintaa tulisi arvioida. Kirjaan sisältyy kuitenkin eräitä yleistyksiä ja johtopäätöksiä, jotka ovat vailla pohjaa, eikä sen antamien tietoja pohjalla voida arvioida, kuinka suuria tulonmenetyksiä veroparatiisikytkennät Suomen taloudelle aiheuttavat.

Veroparatiiseja käytetään monenlaisiin tarkoituksiin

Kirjasta käy ilmi, että veroparatiiseja käytetään monenlaisiin tarkoituksiin, jotka eivät välttämättä liity veronkiertoon. Esimerkiksi Luxemburg, joka on pieni vauras veroparatiisiksi luokiteltu maa Euroopan ytimessä ja monen suomalaisen toimijan suosikkikohte, on erikoistunut erilaisten rahoitusalan palvelujen (varallisuudenhallinta, sijoitusrahastot ja yritysten sisäiset velkajärjestelyt) tarjontaan maailmankaupassa. Näiden palvelujen tarjonta on sen keskeinen osaamisalue ja vaurauden lähde.

VTL Katri Kosonen (kmkosonen@gmail.com) työskenteli aiemmin verotukseen liittyvien asioiden parissa Euroopan komission verotus- ja tulliasioita käsittelevässä pääosaston (TAXUD) asiantuntijana.

Luxemburgiin ovat kirjan tietojen mukaan perustaneet omaisuudenhallintayhtiöitä suomalaiset työeläkeyhtiöt, eräät muut yhtiöt (Fortum, Stora Enso, Kone) ja myös eräät suomalaiset yksityishenkilöt (Jorma Ollila, Ehrnroothin suku ja Kari Stadigh), joiden sijoitukset ulottuvat eri puolille maailmaa. Kirjassa esitettyjen tietoja perusteella ei voida kuitenkaan päätellä, missä määrin on kysymys legitiimistä liiketoiminnasta ja missä määrin tavoitteena on veronkierto tai muu moraalisesti arveluttava toiminta, eikä näin ollen myöskään sitä kuinka paljon verotuloja veroparatiisien vuoksi menetetään. Ainoa tunnettu tapaus suomalaisten harjoittamasta, veroparatiiseihin liittyvästä veronkierrosta lienee ns. Lichtensteinin vuoto, joka paljasti 20 varakkaan suomalaisen kätke- neen Lichtensteinin pankkeihin 50–60 milj. euroa, mistä verottajalle kertyi kymmenisen miljoonaa euroa.

Hänninen on kuitenkin oikeassa siinä, että veroparatiisit tarjoavat myös ns. salaisuuspalveluja, kuten pankkisalaisuuden tai omaisuudenhallintayhtiöiden todellisten omistajien salaamisen. Juuri nämä salaisuuskäytännöt mahdollistavat varojen piilottamisen verottajalta ja myös suojelevat rikollisesti tai korruption kautta hankittua omaisuutta. Paljolti juuri niihin kansainvälisten järjestöjen viimeaikaiset toimenpiteet veroparatiisitoiminnan hillitsemiseksi ovat kohdistuneet. Käyttämällä veroparatiisien tarjoamia palveluja hyväkseen suomalaiset toimijat vähintään epäsuorasti tukevat paljon epäterveitä ja moraalisesti arveluttavia piirteitä omaavaa veroparatiisitoimintaa¹.

¹ *Finnwatch* (2014) tarkastelee näitä sijoitustoiminnan ja veronmaksun vastuullisuuden kysymyksiä.

Aggressiivinen verosuunnittelu

Kansainvälisten suuryritysten harjoittama aggressiivinen verosuunnittelu on ollut viime aikoina useiden kansainvälisten raporttien ja myös akateemisen taloustieteellisen tutkimuksen kohteena². Näistä analyyseistä ilmenee, että kansainvälisten suuryhtiöiden käyttämä verosuunnittelu on varsin laajamittaista, siinä käytetään hyväksi sekä veroparatiisien matalia tai olemattomia yhtiöverokantoja että myös muiden maiden kansallisten verojärjestelmien ja kahdenvälisen verosopimusten aukkoja ja yhteensopimattomuutta³. Lopputuloksena nämä yhtiöt maksavat voitoistaan huomattavasti vähemmän yhtiöveroja, kuin mitä muut yritykset niiden kotimaissa joutuvat maksamaan⁴.

Suurimpia häviäjiä ovat kehitysmaat, joista kansainväliset yritykset siirtävät veroparatiiseihin valtavia rahamääriä, jotka ylittävät monenkertaisesti näille maille annetun kehitysavun määrän.

Hännisen kirjassa nämä tosiasiat tuodaan esiin ja käydään läpi joitakin tunnetuimpia tapauksia, lähinnä yhdysvaltalaisia yrityksiä, joista osalla on tytäryhtiöitä myös Suomessa. Suomalaisten yritysten osalta kirjan anti on laihlainen. Kaiken kaikkiaan suomalaisista pörs-siyhtiöistä 90 prosentilla on kirjan tietojen

² *Yhteenvedoa näistä tutkimuksista löytyy seuraavista raporteista: OECD (2013), IMF (2014) ja European Commission (2015a). Hänninen ei juurikaan viittaa näihin raportteihin ja tutkimuksiin.*

³ *Aggressiivisen verosuunnittelun mekanismeja olen kuvannut lähemmin artikkelissani Kosonen (2013).*

⁴ *Hänninen viittaa G20-maiden raporttiin, jonka mukaan kansainväliset suuryhtiöiden verokanta on keskimäärin 5 %, kun yhtiöverokannat niiden kotimaissa ovat 20–30 %:n luokkaa.*

mukaan rahoitus- tai muita yhtiöitä veroparatiiseina pidetyissä maissa. Erikseen mainitaan Stora Enson tytäryhtiö Hollannissa ja Fortumin tytäryhtiö Belgiassa, joita nämä yhtiöt ovat kaikesta päättäen käyttäneet verosuunniteluun, sekä tapaukset (Nokian Renkaat ja Fortum), joissa verottaja määräsi yhtiöille jälkiveroa siirtohinnoittelun väärinkäyttämisen vuoksi, mutta jotka päätökset KHO myöhemmin kumosi. Yksi kirjan luvuista käsittelee veroparatiiseissa sijaitsevien pääomarahastojen kautta omistettuja yksityisiä terveydenhoitoalan yrityksiä, joiden verosuunnittelu on erityisen räikeää ottaen huomioon, että nämä yhtiöt saavat tulonsa pääasiassa julkisista verovaroista.

Paljonko verotuloja veroparatiisien kautta Suomessa menetetään?

Hänninen arvelee että kyse on valtavista summista, ”vähintään sadoista miljoonista, mutta todennäköisesti miljardeista euroista vuodessa.” Hän ei kuitenkaan esitä mitään todisteita tämän väitteen tueksi. Hän myös katsoo, että veroparatiisit ”rapauttavat hyvinvointivaltion pohjaa” ja heikentävät valtion kykyä kerätä verotuloja.

Kansainvälisissä selvityksissä on esitetty erilaisia laskelmia veronkierron ja verosuunnittelun aiheuttamista veromenetyksistä. Arviot vaihtelevat paljon ja niihin kaikkiin tulisi suhtautua suurella varauksella niihin liittyvien metodologisten ongelmien vuoksi⁵.

⁵ EU:n komission esittämä arvio 1000 miljardin verotappioista EU:lle on näiden arvioiden yläpäässä. Olen eritellyt tähän laskelmaan liittyviä metodologisia heikkouksia artikkelissäni KAK 3/2013:ssa. Uusimmassa tiedonannossaan (COM (2015) 136) komissio katsoo, että luotettavia arvioita ei ole saatavissa, ja esittää yhtenä toimintasuunnitelman osana asiaan liittyvän tutkimuksen käynnistämistä (European Commission 2015b).

Jotain osviittaa verotappioiden suuruudesta voidaan saada IMF:n viime vuonna ilmestyneestä raportista (IMF 2014), jossa on arvioitu maakohtaista aineistoa hyväksi käyttäen ne yhteisöverotulojen menetykset, jotka aiheutuvat kansainvälisten yritysten voittojen siirtelystä korkeamman verotason maista matalamman verotason maihin. Arvion mukaan nämä verotappiot ovat keskimäärin 5 % yhtiöverotuloista OECD:n jäsenmaissa ja 13 % OECD:n ulkopuolisissa kehitysmaissa.⁶ Suomessa yhtiöverotulot olivat vuonna 2012 5 % kaikista verotuloista ja 2,2 % BKT:sta, josta 5 % olisi noin 220 miljoonaa euroa. Vaikka tätäkään summaa ei pidä vähätellä Suomen nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, se muodostaa kuitenkin hyvin pienen osan valtion budjetista eikä sinänsä rapauta valtionalouden pohjaa.

On kuitenkin todettava, että myös IMF:n lukuihin sisältyy epävarmuutta. Ne eivät kata kansainvälisten yritysten verosuunnittelun vaikutuksia kokonaisuudessaan eivätkä myöskään niitä verotulojen menetyksiä, jotka aiheutuvat suoranaisestä veronkierrosta ja liittyvät muihin veroihin kuin yhteisöveroon (esim. pääomatulo- ja perintöveroon, mahdollisesti myös ansiotuloveroon). Näistä menetyksistä ei Suomen osalta ole toistaiseksi tietoja saatavissa. Esiintulleissa tapauksissa (esim. Lichtensteinin tietovuoto) on ollut kyse muutamista kymmenistä miljoonista.

Vaikka verotappiot eivät olisikaan sitä suuruusluokkaa kuin Hännisen kirjassa väittää, tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö suuryritys-

⁶ Samaa suuruusluokkaa on esitetty saksalaisia yrityksiä koskevassa tutkimuksessa, jonka mukaan veroparatiisien tarjoamat verosuunnittelun mahdollisuuden aiheuttavat Saksalla verotappioita, jonka suuruus on enimmillään 7 % yhtiöverotuloista (Hebous ja Johannesen 2015).

ten aggressiivisella verosuunnittelulla olisi haitallisia vaikutuksia talouteen. Se vääristää kilpailua, saattaa suuret ja pienet yrityksen erilaiseen kilpailulliseen asemaan ja heikentää yleistä veromoraalia ja lisää yhteiskunnallista vastakkainasettelua. Hänninen on varmasti oikeassa myös siinä, että veroparatiisien hyväksikäyttö on osaltaan vaikuttanut tuloerojen valtavaan kasvuun maailmantaloudessa.

Mitä veroparatiisitoiminnan hillitsemiseksi tulisi tehdä?

Hänninen esittelee kahdeksan keinoa, joista osa liittyy tiedon ja avoimuuden lisäämiseen sekä painostuksen lisäämiseen yksittäisiä yrityksiä, finanssilaitoksia ja muita kohtaan. Vaikka näitä keinojakaan ei sovi vähätellä, voidaan kuitenkin kysyä, eikö olisi tehokkaampaa tehdä kansallisiin ja kansainvälisiin verojärjestelmiin sääntömuutoksia, jotka koskevat samanaikaisesti kaikkia yrityksiä. Kilpailullisessa kansainvälisessä ympäristössä yhden yrityksen voi olla vaikea muuttaa toimintatapojaan yksipuolisesti. Sääntöjen muuttaminen taas vaatii kansainvälistä yhteistyötä, minkä lisääminen kuuluu myös Hännisen keinovalikoimaan.

Hänninen ei tunnu kuitenkaan uskovan, että viime vuosina Euroopan Unionin, OECD:n tai G20-maiden piirissä tehdyt aloitteet aggressiivisen verosuunnittelun tai verokierron hillitsemiseksi voisivat tulevaisuudessaakaan johtaa konkreettisiin tuloksiin. Onkin totta, että toistaiseksi on edetty hitain askelin. Kansainväliset järjestöt ovat identifioineet niitä kansainvälisen verojärjestelmän aukkoja, jotka mahdollistavat aggressiivisen verosuunnittelun, analysoineet kansainvälisten suuryritysten käyttämiä verovälittelymekanismeja, selvittäneet tähänastisten keinojen, kuten kahdenvälisen

tiedonvaihtosopimusten puutteita sekä laati- neet toimintasuunnitelmia, joilla näitä puutteita ja aukkoja voitaisiin korjata. Näitä toimia pannaan lähivuosiin toimeen, ja nähtäväksi jää, kuinka tehokkaita ne ovat.

Euroopan unionin piirissä on viime vuosina esitetty lukuisia toimenpiteitä verovälittelyn ja verokierron mahdollisuuksien tukkimiseksi Euroopassa.⁷ Näistä ehkä merkittävin yksittäinen toimi koskee automaattisen tiedonvaihdon lisäämistä, mikä sisältyy joulukuussa 2014 hyväksytyyn hallinnollisen yhteistyön direktiivin muutokseen. Uudistus laajentaa automaattisen tiedonvaihdon koskemaan kaikkia rahoitusväiteistä vuodesta 2017 eteenpäin. Komission oman arvion mukaan tämä käytännössä lopettaa pankkialaisuuden EU:n sisällä. Tänä vuonna on myös saatu päätökseen neuvottelut Sveitsin kanssa, joiden tuloksena pankkitilitietoja koskeva automaattinen tiedonvaihto astuu voimaan Sveitsin ja EU:n jäsenmaiden välillä vuodesta 2018 eteenpäin.⁸

Automaattinen tiedonvaihto tulee olennaisesti vähentämään niitä veronkierron mahdollisuuksia, jotka ovat perustuneet eurooppalaisten veroparatiiseiksi luokiteltujen maiden salaisuuskäytäntöihin. Euroopan ulkopuolisiin veroparatiiseihin nämä toimet eivät ulotu, tosin niitäkin kohtaan on kehitteillä uusia, joskin ehkä vähemmän tehokkaita keinoja. Rahoitustietoja koskeva automaattinen tiedonvaihto ei myöskään estä aggressiivista verosuunnittelua sikäli, kun se tapahtuu lain kirjaimen mukaisesti eikä vaadi salaisuuskäytäntöjä. Eräänä kei-

⁷ *Uusimpia toimenpiteitä on esitelty mm. Euroopan komission tiedonannoissa COM(2015)302 ja COM (2015) 136 (European Commission 2015b; 2015c).*

⁸ *Vastaavat neuvottelut ovat käynnissä myös Andorra, Monaco, San Marín ja Lichtensteinin kanssa.*

nona hillitä aggressiivista verosuunnittelua komission kuitenkin esitti maaliskuussa automaattisen tiedonvaihdon ulottamista niihin erityisverosääntöihin, joilla jäsenmaat myöntävät verohelpotuksia maahansa sijoituville kansainvälisille suuryrityksille. Tällä pyritään tervehdyttämään kansainvälistä verokilpailua ja auttamaan viranomaisten toimia verovälittelyn estämiseksi. Hännisen pessimistinen näkemys siitä, että kansallisilla tai kansainvälisillä päätäjillä ei ole kykyä eikä juuri haluakaan veroparatiisitoiminnan hillitsemiseen ei ole näiden toimien valossa täysin perusteltu. □

Kirjallisuus

- European Commission (2015a), “Corporate Income Taxation in the European Union”, Commission Staff Working Document, SWD (2015) 121 final.
- European Commission (2015b), “Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on tax transparency to fight tax evasion and avoidance”, COM (2015) 136 final.
- European Commission (2015c), “A Fair and Efficient Corporate Tax System in the European Union: 5 Key Areas for Action”, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, COM (2015) 302 final.
- Finnwatch (2014), “Eläkkeitä muiden maiden verorahoilla?” Finnawatch 4/2014.
- Hebous, S., Johannesen, N. (2015), “At Your Service! The Role of Tax Haves in International Trade with Services”. CESifo Working Papers no. 5414.
- International Monetary Fund (2014), “Spillovers in International Corporate Taxation”, IMF Policy Paper, May 9.
- Kosonen, K. (2013), “Veroparatiisit, verosuunnittelu ja veronkierto”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 109: 383–398.
- OECD (2013), *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*, OECD Publishing.